

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי ספר דתיים, מס' 002371, מועד חורף נבצרים, תשפ"א, 2021

פרק א' – תורה: דברים

יש לענות על שאלה 1 (חובה) ועל אחת מן השאלות 2-5.

1. יחידת "הברית" (שאלת חובה)

- א. (1) "קבלת עול מלכות שמיים" – קבלת סמכותו ומרותו של ה'.
"קבלת עול מצוות" – התחייבות לשמור את מצוות ה'.
- (2) הפסוק הראשון של פרשיית "שמע" מביע קבלת עול מלכות שמיים כי יש הכרה באחדותו של ה' ובעליונותו והתחייבות לאהוב אותו ולשמוע לו – "ה' א-להינו".
פרשיית "והיה אם שמע" מביעה קבלת עול מצוות משום שיש בה התחייבות לשמור מצוות, הכרה בעונש הצפוי למי שלא ישמור אותן ופירוט השכר הצפוי למי שישמור אותן.
- ב. (1) ההבטחה לעתיד: שכל העמים יכירו באחדותו של ה' ויאמינו רק בו (על פי רש"י).
(2) "בכל מאדך" – מצווה לאהוב את ה' גם במצבים נוחים, משמחים וקלים וגם במצבים של קושי, הסתר פנים, פורענות.
- ג. (1) יצחק הראה זאת באמצעות הסכמתו להיעקב.
(2) לפי המדרש "מאדך" הוא מלשון יהדות, להוקיר טובה. יעקב ביטא זאת באמצעות הודיה לה' על גורלו מאז יציאתו לחרן ועד לכנען.

2. יחידת "פתח תפתח"

- א. (1) מצוה מבוארת – מצווה שכבר נצטוו עליה בחומשים הקודמים. מצווה מחודשת – מצווה שנכתבה לראשונה בחומש דברים.
(2) אמה עברייא יוצאת לחופשי לאחר שש שנים, א מצוות העניקה.
- ב. (1) כשם שה' העניק בנדיבות לעם ישראל מביזת מצרים כך יש להעניק בנדיבות לעבד המשתחרר.
(2) משתחרר ביובל.
- ג. מעניקים לעבד עברי כדי שלא יגיע לעוני ויצטרך למכור עצמו שוב לעבד.

3. יחידת "דיני מלחמה"

- א. (1) מלחמת מצווה חייבים ליזום או שהיא מלחמת הגנה, ומלחמת רשות לא חייבים ליזום, אלא היא נקבעת על פי רצון המלך.
מלחמת מצווה היא לכיבוש הארץ, ומלחמת רשות היא מחוץ לגבולות הארץ. מלחמת מצווה היא כנגד עמלק/שבעת העממים, ומלחמת רשות היא כנגד עמים אחרים. במלחמת מצווה הכול חייבים להשתתף, ובמלחמת רשות יש פטורים. דין קריאה לשלום נוהג במלחמת רשות ולא במלחמת מצווה (רש"י).
רמב"ן: מלחמת רשות – תנאי השלום הם מס ועבדות. מלחמת מצווה – מס, עבדות וקיום שבע מצוות בני נח.
(2) כי עמלק היה הראשון שהעז להילחם בישראל כשיצאו ממצרים, א שזינב בחלשים, א עמלק כפר באלוקים. כל תשובה על פי פרשן תתקבל.
- ב. (1) כדי להסביר מדוע ישראל נענשו במלחמת עמלק.
(2) כדי להסביר מדוע עמלק נלחם בישראל, א מדוע חטאו של עמלק חמור, א מדוע יש מצווה להילחם בעמלק.
- ג. שאול, כי הוא היה המלך הראשון.

4. מצוות ההנהגה

- א. (1) המטרה המשותפת של פעולות אלה היא חיזוי העתיד.
 (2) על התלמיד לכתוב תשובה אחת: הנביא הוא מעם ישראל כמו משה / הנביא כמו משה אינו מצווה לעבור על אחת מן המצוות.
- ב. (1) הציווי: לא לחקור את העתיד אלא לקבל בתמימות ובהכנעה כל דבר שקורה.
 (2) זהו קשר של סיבה ותוצאה. לפי רש"י — אם תהיה תמים, לא תחפש את העתיד ועל כן לא תלך בדרכי הגויים, אז תדבק בה'.
- ג. באמצעות תפילה ו/או מעשים טובים אפשר לשנות הגזרה ועל כן העתיד אינו קבוע לישראל ואין טעם לדרוש אותו.

5. לא תוכל להתעלם

- א. (1) המקרה המתואר בפסוק א' הוא שנמצא אדם מת בשדה ולא ידוע מי הרג אותו.
 (2) זקני העם ושופטיו: מודדים את המרחק מן המקום שבו נמצא המת אל העיר הקרובה.
 זקני העיר: לוקחים עגלה, מורידים אותה לנחל, עורפים אותה, רוחצים את ידיהם ואומרים: "יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה".
 הכוונות: מתפללים "כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל".
- ב. (1) הזקנים מצהירים כי הם לא שלחו את הנרצח ללא אוכל וללא ליווי שיגן עליו.
 (2) יש לכתוב הסבר טעם אחד: בעקבות המעמד של עגלה ערופה ידברו על הרצח ויש סיכוי לגילוי הרוצח / אנשי העיר הסמוכה זקוקים לכפרה / הטקס מביע זעזוע וכאב על הרצח / לכל מעגלי החברה יש אחריות עקיפה לרצח.
- ג. אברבנאל — נחל שיש לו זרימה חזקה.
רש"י — אדמה שהיא קשה.

פרק ב' — נביאים: מלכים ב, ירמיה

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 6-8.

6. א. (1) שני החטאים העיקריים של מנשה: עבודה זרה ושפיכות דמים.
 (2) הביטוי החוזר הוא "אשים את שמי".
 חטאיו של מנשה חמורים במיוחד משום שהם מעידים על רצון עמוק לפגוע בשם ה' בקרב ישראל.
- ב. (1) הנביא אומר לעם שכשם ששומרון חרבה כך תחרב גם ירושלים.
 (2) כשם שמוחים את שאריות האוכל מן הצלחת כך יימחו תושבי ירושלים ויגלו ממנה. תתקבל כל תשובה על פי אחד מן הפרשנים.
- ג. (1) מנשה חזר בתשובה משום שמלך בבל אסר אותו. לקבל גם: משום שהיה במצוקה.
 (2) מנשה התפלל לה', הסיר את העבודה זרה, קרא לעם ישראל לעבוד את ה'.

7. ירמיה, פרק ז'

- א. (1) ירמיהו נצטווה להתנבא בשער בית ה', משום שחטאי העם נסמכים על ביטחונם שבית המקדש חסין מפני חורבן / משום שתוכן הנבואה עוסק בתנאים לקיום המקדש והשראת השכינה בו.
 (2) העם נדרש לעשות משפט. על העם לא לעשוק גר ויתום, לא לשפוך דם נקי, ולא לעבוד עבודה זרה.
- ב. (1) אם העם ייטיב את מעשיו — יישב לבטח בארץ, ואם לאו — ייענש בחורבן המקדש (פסוק י"ד) ובגלות (פסוק ט"ו).
 (2) השאלה הנשאלת בפסוק י"א היא כיצד ייתכן שבית המקדש נהפך למקום של שחיתות / מקלט לפושעים וחוטאים.
- ג. על פי רד"ק, ה' רואה מחשבות. על כן ה' רואה שעם ישראל אינו מתכוון לחזור בתשובה אף שהוא פוקד את בית המקדש ולכן ה' אינו סולח לו.

8. יחזקאל פרק ל"ז

- א. (1) יחזקאל הצטווה לקחת שני עצים, לכתוב על אחד "יהודה" ועל השני "יוסף", ולקרב אותם זה לזה אז להרכיב אותם לעץ אחד משותף.
- (2) המעשה הסמלי מבטא את האחדות שתהיה בין שבטי אפרים ליהודה / בין הממלכות היריבות ישראל ויהודה.
- ב. (1) יש הבטחות שהתקיימו בבירור (יישוב ארץ ישראל) יש הבטחות שטרם התקיימו (הקמת המקדש), ויש הבטחות שהתגשמו חלקית או שאפשר לחלוק על מידת התגשמותם (קיום מצוות, קבלת עול מלכות שמים).
- יש לאפשר תשובות היגיוניות נוספות.
- הבטחות שכבר התגשמו (יש לצטט ולהסביר אחת):
- "וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסְבִּיב וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל-אֲדָמָתָם" — קיבוץ גלויות.
 - "וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל" — אחדות העם.
 - "וּמְלֶךְ אֶחָד יְהִיָּה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא יְהִי עוֹד לְשָׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יִחַצּוּ עוֹד לְשָׁנֵי מַמְלָכוֹת עוֹד" — ממלכה אחת ולא פילוג המלוכה.
 - "וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם" — אין עבודה זרה.
 - "וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם" — קיום מצוות ה'.
 - "וַיֵּשְׁבוּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ-בָּהּ אַבּוֹתֵיכֶם" — יישוב ארץ ישראל.
 - "וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם" — יישוב ארץ ישראל במשך דורות רבים.
 - "וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם" — ריבוי העם.
 - "וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יְהִיוּ-לִי לְעָם" — קבלת מלכות ה'.
 - "וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' מְקַדָּשׁ אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מְקַדָּשֵׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם" — הכרת הגויים בבחירת ישראל, קידוש שם ה' בעולם.
- (2) הבטחות שטרם התגשמו אך יש ציפייה להתגשמותן (יש לצטט ולהסביר אחת):
- "וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל" — אחדות העם (עדיין לא התשובה במלואה).
 - "וְעַבְדֵי דָוִד מְלָךְ עָלֵיהֶם וְרוּעֵה אֶחָד יְהִיָּה לְכֻלָּם" — מלכות בית דוד.
 - "וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ וְחֻקוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם" — קיום מצוות ה' (עדיין לא התשובה במלואה).
 - "וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד-עוֹלָם" — יישוב ארץ-ישראל לעולם ולדורות.
 - "וַיְדַוְד עַבְדֵי נְשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם" — מלכות בית דוד.
 - "וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יְהִיָּה אוֹתָם" — שלום נצחי.
 - "וּנְתַתִּי אֶת-מְקַדָּשֵׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם" — בית המקדש.
 - "וְהִיָּה מִשְׁכְּנֵי עָלֵיהֶם" — השראת שכינה.
- ג. שתי הבטחות המשותפות ליחזקאל ולדברים:
- קיבוץ גלויות:
 - "ושב וקיבצך מכל העמים" (דברים ל', פסוק ג').
 - "הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגויים" (יחזקאל ל"ז, פסוק כ"א).
 - בני ישראל יחזרו בתשובה וישמרו את מצוות ה':
 - "ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצוותיו" (דברים ל', ח').
 - "ובמשפטי ילכו וחוקותי ישמרו ועשו אותם" (יחזקאל ל"ז, כ"ד).
 - ריבוי העם
 - "והרבך מאבותיך" (דברים ל', ה).
 - "ונתתים והרבית אתם" (יחזקאל ל"ז, כו).

פרק שלישי – כתובים: עזרא ונחמיה

על התלמיד לענות על שתיים מן השאלות 9-11.

9. עזרא, פרק א'

- א. (1) מייחס את הצלחתו לאל, מברך את אלו שיעלו שה' יהיה עמם, מכיר בכך שה' הוא אלוהי ישראל.
 (2) לעלות לירושלים ולבנות את בית המקדש.
- ב. (1) שמי שנשאר בגולה יתמוך ויעביר כסף לעולים לטובת בניין בית המקדש.
 (2) מסופר על כך בפסוק ו'. ציטוט יתקבל.

10. עליית עזרא ועליית נחמיה

- א. (1) הדיווח שקיבל מחנני על המצב הקשה של העם וירושלים.
 (2) הבקשה העיקרית של נחמיה בתפילתו היא שייתן לו ה' חסד ורחמים בפני המלך ויצליח את שליחותו.

נחמיה (על פי פרקים א'-ב', י"ג)	עזרא (על פי פרק ז')	ב.
שר המשקים של המלך	סופר בתורת ה'	מה היה תפקידו בגולה?
לבנות את חומת ירושלים, מינוי של פחה ביהודה	להקים ביהודה מערכת שיפוט וענישה לפי חוקי התורה, ללמד תורה בישראל	סמכות אחת שניתנה לו מאת המלך הפרסי

11. נחמיה – בניית החומה

- א. (1) כך היה קל לשכנע אותם להשתתף בבניית החומה, שתסייע בבטחונם האישי.
 (2) 52 יום. מן הזמן הקצר שארכה מלאכת בניית החומה למדים שכולם התגייסו, שעשו זאת בזריזות.
- ב. (1) לשקם את כבודו של עם ישראל.
 (2) החומה מאפשרת לנחמיה לאכוף את שמירת השבת בירושלים.